

Je česká ekonomie „evropská“, či „specifická“?

Analýza tematické struktury reprezentativních akademických časopisů*

Martin MACHÁČEK – Ekonomická fakulta Vysoké školy báňské-Technické univerzity Ostrava
(martin.machacek@vsb.cz)

Ekonomické časopisy představují klíčový segment příslušné akademické literatury. Jak uvádí Fletcher (1971), v roce 1950 připadalo 42 % veškerých citací v ekonomické literatuře na citace v odborných časopisech, o osmnáct let později podíl časopiseckých citací vzrostl na 47 %. Podle údajů Liebowitze a Palmera (1984) se na počátku 70. let minulého století zvýšil objem peněžních prostředků vynakládaných knihovnami na nákup časopisů oproti výdajům na nákup knih několikanásobně. Laband a Piette (1994) tvrdí, že v letech 1970–1990 se počet publikovaných stránek v ekonomických časopisech více než zdvojnásobil. Stejní autoři pak dokládají, že mezi roky 1976 a 1985 vzniklo nejméně 55 nových ekonomických časopisů. Je přitom pravděpodobné, že s rostoucí specializací v rámci ekonomických disciplín se počet časopiseckých titulů a jejich váha nadále zvyšují. Dokladem této tendence je nedávný vznik časopisu *Review of Economic Dynamics* (1998), jenž je oficiálním periodikem mezinárodní a značně prestižní *Society for Economic Dynamics*.

Vzhledem ke svému významu jsou odborné ekonomické časopisy v zahraničí považovány za cenný zdroj informací o aktuálním stavu a vývoji akademické ekonomie. Jak podotýkají Clive Beed a Cara Beed (1996), „univerzitní průmysl“ již akceptoval a stále více poptává indikátory produktivity práce svých pracovišť a pracovníků, které jsou založené na publikacích v odborných časopisech. V centru pozornosti se tak ocitají nejruznější žebříčky a „hitparády“ časopisů, univerzitních kateder a ekonomů, které jsou využívány k marketingovým účelům v rámci ovlivňování nabídky pracovních míst, platů, získávání studentů či výzkumných grantů. I když jsou tyto žebříčky podle některých ekonomů metodologicky pochybné, jsou velmi populární ve Spojených státech a rovněž v Evropě se postupně dostávají do popředí zájmu odborné i laické veřejnosti.

Metodika výzkumů v oblasti akademické ekonomie a její ideové produkce není jednotná, i když badatelé v zásadě využívají tří základních přístupů. První přístup spolesá na *průzkumy mínění* vybraných členů ekonomické obce, kteří se obvykle vyjadřují ke kvalitě vybrané skupiny časopisů – viz např. studie uvedené v přehledu v (Harzing, 2002). Tento přístup uvádíme jen pro úplnost, neboť nás zajímají toliko přístupy založené na časopiseckých publikačních výstupech. V této souvislosti lze rozlišit výzkumy opírající se o *citační analýzu* v rámci hodnocení časopiseckých titulů (Laband – Piette, 1994), výzkumných pracovišť (Davis – Papanek, 1984) a ekonomů (Medoff, 1989). Výzkumná pracoviště, resp. ekonomové jsou rovněž porovnávání podle *počtu publikovaných stránek* ve vybraných časopisech – viz mj. Scott a Mitias (1996), Dusansky a Vernon (1998), potažmo Medoff (1989). Kromě těchto základních přístupů se ještě sporadicky vyskytují např. hodnocení časopiseckých titulů na základě citací ve vybraných učebnicích (Liner, 2002) a některé další přístupy.

* Práce na výzkumu, ze kterého příspěvek vychází, byla podpořena stipendiem Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky. Autor tímto děkuje Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových za poskytnutí stipendia.

Naše studie je uvedenými výzkumy silně inspirována, neboť jejím cílem je porovnání kompatibility tuzemské akademické ekonomie se standardní evropskou ekonomikou. Hodnoticím kritériem zde ovšem nejsou průzkumy mezi zainteresovanými odborníky ani výsledky citační analýzy. Nejedná se nám o zkoumání produktivity práce výzkumných pracovišť či ekonomů; proto rovněž nepoužíváme jako hodnoticího kritéria počet publikovaných časopiseckých statí. Motívem pro naše zkoumání je zájem o identifikaci tematické struktury ekonomického výzkumu doma a ve vyspělé Evropě. S tímto účelem analyzujeme články uveřejněné v reprezentativních akademických periodikách, za něž v případě tuzemské ekonomie považujeme časopisy *Politická ekonomie* (PolEk) a *Finance a úvěr* (FaÚ) a v případě evropské ekonomie časopis *European Economic Review* (EER). Přednostmi těchto časopisů je, že nejsou úzce specializované (to – navzdory jeho, tradičnímu, názvu – platí i pro časopis FaÚ) a časopis EER je nadto oficiálním časopisem *European Economic Association*.

Jako kritéria pro hodnocení tematické struktury využíváme skutečnost, že všechny tři zkoumané časopisy používají mezinárodní klasifikační systém *Journal of Economic Literature* (JEL). To nám umožňuje využít poměrně dobře propracovaného a mezinárodně uznávaného systému, do nějž je téměř každý uveřejněný článek z hlediska svého zaměření zařazen. Ve své předchozí a (pokud je nám známo alespoň v domácím prostředí) pionýrské práci jsme popsali metodiku výzkumu tematické struktury vycházející ze systému JEL (Macháček, 2001). Tamtéž jsme uvedli také empirické výsledky dosažené separátně pro časopisy PolEk (1999–2001), EER (2000) a v grafické podobě také pro FaÚ (2001). V souladu s našimi dřívějšími náměty pro další výzkum nyní jednak prodlužujeme zkoumané období tak, že zahrnuje pro všechny tituly léta 1999–2002 (byť údaje pro roky 1999 a 2002 nejsou úplné), jednak vylučujeme ze zkoumaného vzorku dat údaje o publikacích autorů s mimočeskou (PolEk, FaÚ), resp. mimoevropskou a českou institucionální příslušností (EER). Výsledky pro tuzemské akademické časopisy následně agregujeme a považujeme je za proxy veličinu naznačující zájem (v institucionálním slova smyslu) českých autorů o jednotlivé oblasti ekonomického výzkumu.

Jak ukazují získané poznatky, existují významné a v čase přetrvávající rozdíly v zaměření tuzemského a evropského ekonomického výzkumu. Jinak řečeno, česká ekonomie není ještě plně „evropská“ a oproti ekonomii praktikované ve vyspělé Evropě vykazuje jistá specifika.¹ Nejvýraznějším specifikem české ekonomie je její dominantní makroekonomická orientace a relativně značná váha kladená na dějiny ekonomického myšlení, resp. metodologická témata. Naproti tomu je tuzemskými ekonomy věnována dosud jen velmi omezená pozornost mikroekonomické problematice a problematice fungování trhu práce. V těchto souvislostech se nabízí hypotéza, že vysoký zájem o makroekonomické problémy je v ČR odrazem dozrívající hospodářské transformace. Lze očekávat – a dostupné údaje to potvrzují –, že se dominance makroekonomie bude u nás pozvolna snižovat ve prospěch disciplín věnujících se zkoumání firemní sféry a jejího vlivu na okolí.

¹ Vzhledem k téměř úplné absenci článků evropských autorů ze zemí s transformující se ekonomikou ve zkoumaném souboru dat lze empirické výsledky dosažené pro časopis EER považovat – s jistým omezením – za výsledky pro „vyspělou“ Evropu.

LITERATURA

- BEED, C. – BEED, C. (1996): Measuring the Quality of Academic Journals: The Case of Economics. *Journal of Post Keynesian Economics*, vol. 18, Spring 1996, no. 3, pp. 369–396.
- DAVIS, P. – PAPANEK, G. F. (1984): Faculty Ratings of Major Economics Departments by Citations. *American Economic Review*, vol. 74, 1984, pp. 225–230.
- DUSANSKY, R. – VERNON, C. J. (1998): Rankings of U.S. Economics Departments. *Journal of Economic Perspectives*, vol. 12, Winter 1998, no. 1, pp. 157–170.
- FLETCHER, J. (ed.) (1971): *The Use of Economics Literature*. London, Butterworths, 1971.

HARZING, A.-W. (2002): *Journal Quality List*. Third Edition. University of Melbourne, July 2002, <http://www.harzing.com>

LABAND, D. N. – PIETTE, M. J. (1994): The Relative Impacts of Economics Journals. *Journal of Economic Literature*, vol. 32, June 1994, no. 2, pp. 640–666.

LIEBOWITZ, S. J. – PALMER, J. C. (1984): Assessing the Relative Impacts of Economics Journals. *Journal of Economic Literature*, vol. 22, March 1984, no. 1, pp. 77–88.

LINER, G. H. (2002): Core Journals in Economics. *Economic Inquiry*, vol. 40, January 2002, no. 1, pp. 138–145.

MACHÁČEK, M. (2001): Politická ekonomie 1999–2001: několik poznámek k tematické struktuře českého akademického periodika. In: Červenka, M. (red.): *Hospodářská politika v tranzitivních ekonomikách* (sborník z konference). Ekonomická fakulta VŠB-TU, Ostrava 2001 (v tisku).

SCOTT, L. C. – MITIAS, P. M. (1996): Trends in Rankings of Economics Departments in the U.S.: An Update. *Economic Inquiry*, vol. 34, April 1996, no. 2, pp. 378–400.

SUMMARY

JEL Classification: A11, A14

Keywords: academic economics – journal articles – thematic structure – international comparisons

Is Czech Academic Economics „European“? Analysis of the Thematic Structure of Representative Academic Journals

Martin MACHÁČEK – Faculty of Economics, VSB-Technical University of Ostrava
(martin.machacek@vsb.cz)

The paper presents an original take on the extensive literature dealing with the various assessment of economic departments, economists, and economic journals. The author analyses three representative academic journals from 1999 to 2002 for similarities and differences between the thematic structures of papers by „Czech“ and „European“ economists. The journals are analyzed according to the Journal of Economic Literature Classification System (JEL) and are limited to Czech and European contributors, this according to the institutional affiliation of the authors as stated in the journals. The results suggest that Czech academic economics is more concerned with macroeconomics or economic doctrine and methodology than microeconomics and labor markets. Though this may seem unusual, the author believes the results primarily reflect the phenomena of economic transition in the Czech Republic .